

แนวความคิดเรื่องเทพเจ้าแห่งแสงสว่างในวรรณคดีสมัยพระเวท

คัมภีร์ฤคเวทซึ่งเป็นคัมภีร์ศาสนาที่เก่าที่สุดของชาวอินเดียนั้นได้แสดงให้เห็นวิวัฒนาการทางความเชื่อซึ่งเริ่มจากการนับถือปรากฏการณ์ธรรมชาติแล้วพัฒนามาเป็นเทพเจ้าที่มีลักษณะทางนามธรรม ในชั้นแรก ชาวอินเดียนั้นมีความเชื่อว่า สรรพสิ่งและปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ล้อมรอบคนอยู่ล้วนมีชีวิตและศักดิ์สิทธิ์ พวกเขาจะบูชาและสวดอ้อนวอนทุกสิ่งทุกอย่างที่พวกเขา รู้สึกกลัวเกรง หรือเห็นว่าสามารถทำให้เกิดอิทธิพลทั้งดีและร้ายต่อกัน ทำ ดีน ภูเขา แม่น้ำ และต้นไม้ ได้รับการบูชาขอพรดีว่ามีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ มา วัว นกที่เป็นลางร้าย และสัตว์อื่น ๆ ก็ได้รับการสวดอัญเชิญ แม้กระทั่งสิ่งที่คนทำขึ้นเอง เช่น อาวุธ รถรบ กลอง คันไถ หรือเครื่องใช้ในพิธีกรรม เช่น นินมก หรือ เสาในยัญพิธีก็จะได้รับการบูชาคด้วย¹

เทพเจ้าที่แท้จริงในสมัยพระเวท คือ มนุษย์ที่ได้รับการยกย่องสรรเสริญ เทพเจ้าเหล่านี้เป็นผู้มีอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดอย่างมนุษย์ มีกำเนิดเหมือนมนุษย์ แต่เป็นอมตะ เทพเจ้าแทบทุกองค์เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือตัวแทนของธรรมชาติ เช่น เทยาส-ฟ้า ปฤติวี-ดิน สุรย-อาทิตย์ อษส-รุ่งอรุณ ชื่อเหล่านี้บ่งบอกลักษณะ 2 ประการ คือ เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ และเป็นเทพเจ้าที่มีอำนาจเหนือปรากฏการณ์เหล่านั้น²

¹A.A. Macdonell, Vedic Mythology, (Delhi : Motilal Banarsidass, 1981), p. 2.

²Ibid.

ความสำคัญของความสว่าง

ความสว่างให้ความอบอุ่น ความมีชีวิต และความมั่นคงปลอดภัยแก่มนุษย์ แต่ความสว่างย่อมคู่กับความมืด ความมืดที่มองไม่เห็นทำให้มนุษย์สร้างมโนภาพต่าง ๆ ขึ้นโดยเฉพาะในค่าน้ำร้าย ความรู้สึกของมนุษย์จึงเริ่มเกิดความกลัว ความไม่แน่ใจ และที่สำคัญก็คือความกลัวที่จะไม่ไค้มีโอกาสเห็นแสงสว่างอีกเมื่อความมืดปกคลุมลงมา ความสว่างจึงได้รับการยกย่องเชิดชู ทั้งนี้จะเห็นได้จากการกล่าวถึงความสว่างอย่างมากมาย ในวรรณคดีพระเวท ชาวอินเดียจะสวดอ้อนวอนเทพแห่งแสงสว่างให้ปรากฏพระองค์เพื่อ ประทานแสงสว่าง ชจกความมืดและโรคร้ายไข้เจ็บ อีกทั้งขับไล่วิญญาณชั่วร้าย ทั้ง ปรากฏในบทสวดฤคเวทมนต์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

พระสวิตฤคผู้มีพระหัตถ์สีทอง ผู้แคล้วคล่องว่องไว เสด็จไปในระหว่างภูมิทั้งสอง คือสวรรค์ และโลก พระองค์ทรงชจกโรคร้ายไข้เจ็บ เสด็จเข้าไปไกลพระสุริยะ และทรงกระทำใ้บรรยากาศที่มีคมมืดกลับกลายเป็นฟากฟ้าที่สว่างไสว³

ขอสูรผู้มีพระหัตถ์สีทอง ทรงศีล ทรงพระกรุณาธิคุณ และประทานการคุ้มครอง ที่ดี ไปรคเสด็จมาทางนี้ ไปรคขับไล่วรรณาภสและพวกพอมคหมอมณี องค์เทวะ ทรงได้รับการสวดสรรเสริญในยามเย็น⁴

ขอเทวีผู้ร่าเริงเบิกบานและโอ้อู่ออมอารีเสด็จขึ้นไปเกิด เพื่อว่าเปลวไฟจะไ้ ส่องประกายระยิบระยับขึ้นไปสู่เบื้องบน แสงสว่างของอุษาเทวีไ้เปิดเผยให้

³RV.I.35.9

hiranyapāṇih savitā vicarṣanirubhe dyāvāprthivi
amtariyate /

apāmivam bād hate veti sūryamabhi kṛṣṇena rajasā
dyamṛnoti //

⁴RV.I.35.10

hiranyahasto asuraḥ sunīthaḥ sumṛlikāḥ svavām
yātvarvāñ /

apasedhanrakṣaso yātudhānānasthāddevaḥ pratidoṣam
grṇānaḥ //

เราเห็นทรัพย์สมบัติอันเป็นที่น่าปรารถนาซึ่งความมั่งคั่งหมู่หลุมไว้⁵
 ในกาลกำเนิดแห่งเทพทั้งสองพระองค์นี้ เหลาหวยเทพคางยิณูตีปริกา เราไม่
 ชอบความมั่งคั่งมวล ขอพระองค์ทั้งสองโปรดปกปัดความมั่งคั่งไว้ควยเถิด พระอินทร์
 พรอมควยพระองค์ทั้งสองคือ พระโสมะ และพระปุณฺหวงบันคาลโหนมคิบบกลับ
 กลายเป็นนมสุก⁶

หวยเทพทรงกระทำให้พระอัคนีผู้ให้ความระ เป็นประทีปแห่งทิวาสำหรับโลกทุก
 โลก พระอัคนีทรงกระจายแสงสว่างในยามอุษาโยค เสกจีมาควยความสว่างไสว
 และทรงปลุกเปลื้องความมืดให้สิ้นไป⁷

ควยเหตุที่แสงสว่างเป็นสิ่งสำคัญ เทพแห่งแสงสว่างจึงทรงความยิ่งใหญ่
 ดังข้อความที่ว่า

เทพกลุ่มอาทิตย์เหล่านี้ทรงความไพศาล ความสุขุมคัมภีรภาพ ความบริสุทธิ์
 ทรงมีพระเนตรมากมาย และทรงกึ่งพระทัยที่จะลงโทษ (คนชั่วช้า)

⁵RV. I.123.6

udīratām sūr̥tā utpuramdhīrudagnayah śusucānāso
 asthuh /
 spārhā vasūni tamasāpagūhaviṣkr̥navamtyuśaso
 vibhātīh //

⁶RV. II.40.2

imā devāu jāyamānau juśamtemāu tamamsi gūhutāmajustā /
 abhyamīndrah pakvamāmasvamtah somapūśabhyām
 janadusriyasu //

⁷RV. X.88.12

visvasmā agniṃ bhuvanāya devā vaiśvānaram
 ketumahnamakr̥nvan /
 ā yastatānosaso vibhātīrapo ūr̥noti tamo arcisā
 yan //

สำหรับเทพกลุ่มอาทิตย์ผู้พระราชานี้ โค้ทอภคพระเนตรเห็นทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าจะอยู่ไกลหรืออยู่ใกล้ที่สุด พระองค์ทอภคพระเนตรเห็นทุกสิ่งที่อยู่ภายในกาย ไม่ว่าจะ เป็นความหลอกลวงหรือความคั่งงามก็ตาม⁸

สัญลักษณ์ของความสว่าง

ความสว่างเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เป็นสัญลักษณ์ของนามธรรม บางประการ บทสวดสรรเสริญเทพแห่งแสงสว่างในคัมภีร์ฤคเวท กล่าวถึงเทพแห่งแสงสว่างในลักษณะที่มุ่งบอกถึงสัญลักษณ์ไว้ดังต่อไปนี้

ณ บัดนี้ มรรตัยชนทั้งหลายขอให้ทสวคฤทวยเทพอาทิตย์นี้เป็นสิ่งที่ไม่มียังใครเสมอเหมือนในการนำทางชีวิต เพราะว่าเส้นทางโคจรของทวยเทพอาทิตย์เป็นเส้นทางโคจรที่ไม่มีขอบเขตจำกัด ไม่เสื่อมสลาย ปลอดภัย และนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในทางที่ดี⁹

ข้าแต่ทวยเทพทั้งหลาย พระองค์ทรงดำรงอยู่อย่างง่าย ๆ ทรงล่วงรู้มรรตัยชนในพระทัยทั้งหลาย ข้าแต่ทวยเทพวสุ พระองค์ทรงล่วงรู้ถึงความสัตย์และความไม่ซื่อสัตย์¹⁰

⁸RV. II.27.3

ta ādityāsa uravo gabhīrā adabdhāso dipsamto
bhūryakṣāḥ /
amtaḥ pasyamti vṛjinota sādhu sarvaṃ rājabhyaḥ
paramā cidamti //

⁹RV. VIII.18.1-2

idaṃ ha nūnamesāṃ sumnam bhikṣeta martyaḥ /
ādityānamapurvyam savimani //
anarvaṇo hyesāṃ pamtha ādityānam /
adabdhāḥ samti pāyavaḥ sugevṛdhāḥ //

¹⁰RV. VIII.18.15

pākatrā sthana devā hr̥tsu jānītha martyam /
upa dvayum cādvayum ca vasavaḥ //

ทวยเทพทรงแผ่กระจายแสงสว่างออกไปเพื่อการทรงโลกไว้และเพื่อธรรมะ
ทวยอานาจอันเป็นของพระองค์¹¹

เทพกลุ่มอาทิตย์ทรงปกป้องคุ้มครองทั้งสิ่งที่เคลื่อนที่ไต่ และสิ่งที่เคลื่อนที่ไม่ไต่
ทรงเป็นผู้พิทักษ์สรรพสัตว์ ทรงหอกพระเนตรเห็นการณ์ไกล ทรงปกป้องรักษา
วิญญูณอันยิ่งใหญ่ ทรงพิทักษ์กฎฤๅษะ และเสด็จไปสู่พื้นชะทั้งหลาย¹²

ข้าแต่เทพกลุ่มอาทิตย์ พวกเราเป็นมนุษย์ผู้ผูกพันอยู่กับความตาย ขอพระองค์ได้
โปรดยึดอายุของพวกเราให้อยืนยาวไปชั่วชีวิตด้วยเถิด¹³

พระองค์ประทับนั่งกลางสวรรค์ หอกพระเนตรคุ้มครองมนุษย์ ทรงพิทักษ์สวรรค์ โลก
และบรรยากาศ พระองค์หอกพระเนตรคุจากรवालทั้งหลายที่เร่องรองด้วยเนยใส
และหอกพระเนตรความสว่างไสวที่อยู่ระหว่างทิศตะวันออกและทิศตะวันตก¹⁴

พระเทวีไม่ทรงเปลี่ยนแปลงพรกของสวรรค์ ในขณะที่ทรงเปลี่ยนแปลงยุคของมนุษย์¹⁵

¹¹RV. X.88.1

tasya bharmāne bhuvanāya devā dharmāne kam
svadhayā paprathamta //

¹²RV. II.27.4

dhārayamta ādityāso jagatsthā devā visvasya
bhuvanasya gopāh /
dīrghādhiyo rakṣamānā asuryamrtāvanāscayamānā ṛnāni //

¹³RV. VIII.18.22

ye cidḍhi mṛtyubamdhava ādityā manavaḥ smasi /
pra sū na āyurjīvase tīretana //

¹⁴RV. X.139.2

nṛcakṣā eṣa divo madhya āsta āpaprivanrodasī
amtarikṣam /
sa visvācīrabhi caṣṭe ghṛtācīrantarā pūrvamaparam
ca ketum //

¹⁵RV. I.124.2

aminatī daivyāni vratāni praminatī manuṣyā yugāni /

ซีกาแห่งสวรรค์พระองค์นี้ทรงสวมพัศตราภรณ์สว่างไสว และทรงปรากฏกาย
ขึ้นทางทิศตะวันออก พระองค์เสด็จไปตามเส้นทางของกฎตะเขนเดียวกับผู้
ที่คุ้นเคยกับเส้นทางเป็นอย่างดี พระองค์ไม่เคยหลงไปจากทิศทางเลย¹⁶

แสงสว่างของอุษาเทวีได้เปิดเผยให้เราเห็นทรัพย์สินสมบัติอันเป็นที่น่าปรารถนา
ซึ่งความมั่งคั่งนั้นคลุมไว้¹⁷

ข้าแต่พระเทวีผู้ทรงความสว่างไสว เมื่อพระองค์ทรงฉายแสงทั่วฟ้าฟากฟ้าอัน
กว้างขวางแล้ว ทรงซัดความมั่งคั่งความสว่าง ข้าแต่อุษาเทวี โปรดช่วยเหลือ
เราค่วยอำนาจของพระองค์เถิด¹⁸

พระองค์ทรงเป็นฐานแห่งทรัพย์สินสมบัติ ทรงเป็นผู้รวบรวมทรัพย์สิน ทรงทอด
พระเนตรดูสรรพทรัพย์ค่วยพระเมตตากฎา พระสวิตฤทรงมีความสัจเป็นธรรมดา
เสมือนอุษาคเทวะ และทรงประทับอยู่ในสนามรบแห่งทรัพย์สินสมบัติที่ไคมาจาก
การต่อสู้เสมือนพระอินทร์¹⁹

เทพกลุ่มอาทิตย์ทรงสว่างไสวและบริสุทธ์เหมือนกระแสน้ำ ทรงไร้เล่ห์กระเท่ห์
ไร้ที่คำหนี และไร้อันตราย²⁰

¹⁶RV. I.124.3

esā divo duhitā pratyadarsi jyotirvasānā samānā purastāt /
rtasya pamthāmanveti sādhu prajānatīva na diśo mināti //

¹⁷RV. I.123.6

spārḥā vaṣūni tamasāpagūhāvīskṛṇvamtyuśaso vibhātīh //

¹⁸RV. IV.52.6

apaprusi vibhāvāri vyāvarjyotiśā tamah /
uśo anu svadhāmava //

¹⁹RV.X.139.3

rāyo budhnaḥ saṅgamano vasūnām visvā rūpābhi caṣṭe
sacībhih /
deva iva savitā satyadharmemdro na tasthāu samare
dhanānām //

²⁰RV. II.27.2

adityāsaḥ śucayo dhārapūtā avṛjinā anavadyāḥ arīṣṭāḥ //

ข้าแต่พระปุษัน ผู้เสด็จนำหนทางไปสู่โลกหน้า ขอพระองค์โปรดเสด็จข้ามผ่าน
หนทางทั้งหลายที่มีอันตราย ข้าแต่เหาะ ขอพระองค์โปรดเสด็จนำหน้าพวกเรา
ด้วยเถิด²¹

จากข้อมูลที่ยกมานี้ จะเห็นได้ว่าทศกในคัมภีร์พระเวทพรรณนาถึงเทพแห่ง
แสงสว่างเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอมตะ ความเป็นนิรันดร์ ความกว้างขวางไม่มี
ขอบเขตจำกัด ความเจริญก้าวหน้า ความเป็นสัพพัญญู คือความหยั่งรู้ถึงความเป็นไป
ของสกลจักรวาล กฎที่เที่ยงแท้ของจักรวาล สัจจะ ความบริสุทธิ์ ความมั่งคั่ง และ
ความเมตตาากรณา

ลักษณะของเทพแห่งแสงสว่าง

คัมภีร์ฤคเวท กล่าวถึงเทพแห่งแสงสว่างไว้ดังต่อไปนี้

ข้าแต่สุรยเทพ พระองค์เสด็จไปข้างหน้า ทอดพระเนตรเห็นสรรพสิ่งและทรง
กระทำความสว่าง พระองค์ทรงเปล่งแสงสว่างไปทั่วจักรวาล²²

เราปรารถนาที่จะไปสู่ที่ท่ามกลางหลายเหล่าที่ของพระองค์ ที่ท่านทั้งหลายนั้นเป็น
ที่ที่มีฝูงโค อันมีเขาที่แข็งแรงและคูลองแคลวอูงไว ที่ท่านก็อันประเสริฐสุด
ของพระองค์ผู้ทรงพลัง ผู้มีขวงกาวที่ยาวไกลนั้นส่องแสงสว่างยิ่งนัก²³

²¹RV.I.42.1

sam pūṣannadhvanastira vyamho vimuco napāt /
sakṣvā deva pra ṇaspuṛaḥ //

²²RV.I.50.4

taranirviśvadarśato jyotiṣkṛdasi sūrya viśvama
bhāsi rocanam //

²³RV.I.154.6

tā vaṃ vāstūnyusmasi gamadhyāi yatra gāvo
bhūriśṛmga ayāsaḥ /
atrāha tadurugāyasya vṛṣṇaḥ paramaṃ padamava
bhāti bhūri //

ข้าแต่เทวีผู้ทรงความสว่างไสว เมื่อพระองค์ทรงฉายแสงทั่วฟ้าอันกว้างขวาง
แล้ว พระองค์ทรงขจัดความมืดทวยความสว่าง ข้าแต่อุษาเทวี โปรดช่วยเหลือ
เราทวยอานาจของพระองค์เถิด²⁴

ทวยเทพอื่น ๆ เสด็จติดตามเส้นทางโคจรและความยิ่งใหญ่ของเทพองค์นี้ไปทวย
แรงอำนาจ เทพองค์ใดเสด็จข้ามบรรยากาศของโลกทวยผลกำบัง เทพองค์นั้น
คือเทพสวิตฤๅสองแสงสว่าง²⁵

พวกเราไปหาพระองค์ผู้เข่าว้วยที่สุดทวยความนอบน้อมอย่างยิ่ง พระองค์ผู้สว่างไสว
และส่องแสงเรืองรองในคฤหาสน์ของพระองค์ พระองค์ทรงส่องแสงสว่างตลอด
สวรรค์และโลกอันกว้างใหญ่ไพศาล ทรงไคร้รับการบูชาวงสรวงอย่างดี และทรง
มีนพระพักตร์ไปทั่วสารทิศ²⁶

เทพแห่งแสงสว่างในคัมภีร์ฤคเวท หมายถึง เทพที่มีแสงสว่างและให้แสงสว่าง
แก่โลกเพื่อขจัดความมืดทั้งในเวลากลางวันและเวลากลางคืน อันได้แก่ดวงอาทิตย์
ดวงจันทร์ และดวงดาว ซึ่งมีเส้นทางโคจรอยู่ระหว่างสวรรค์ บรรยากาศ และโลก

²⁴RV. IV.52.6

āpaprūṣī vibhāvāri vyāvarjyotiṣā tamah /
uso anu svadhāmava //

²⁵RV. V.81.3

yasya prayānamanvanya idyayurdevā devasya
mahimānamojasā /
yah pāṛthivāni vimame sa etaso rajāmsi devah
savitā mahitvana //

²⁶RV. VII.12.1

aganma mahā namasā yaviṣṭham yo dīdāya
samiddhah sve durone /
citrabhānum rodasī amtarurvī svāhutam
visvataḥ pratyamcam //

จำนวนเทพแห่งแสงสว่างในวรรณคดีสมัยพระเวท

ในภาษาสันสกฤต คำว่า อาทิตย และ อาทิตเย²⁷ หมายถึงเทพแห่งแสงสว่าง ทั้งสองคำนี้มีคำแปลว่า โอรสของเทวีอิตติ (aditeh putrah)

ศัพท์ "อิตติ" แปลว่า ความไม่มีที่สิ้นสุด หรือ การแผ่ขยายออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดชั่วกาลปาวสาน²⁸ เอ.เอ. แมกโคแนล (A.A. Macdonell) ได้ยกการตีความหมายคำ "อิตติ" ของนักปราชญ์มาแสดงไว้ดังต่อไปนี้

วอลลิส และ โอลเดนเบิร์ก (Wallis and Oldenberg) มีความเห็นว่า อิตติ เป็นบุคลาธิษฐานของความคิดที่ว่า "การเป็นอิสระจากพันธนาการ" แมกซ์ มิลเลอร์ (Max Müller) มีความเห็นว่า อิตติ เป็นเทพหรือเทวีในสมัยโบราณ ชื่อ "อิตติ" เป็นชื่อแรกสุดที่คิดค้นขึ้นเพื่อแสดงถึงความกว้างขวางอันไม่มีที่สิ้นสุดเท่าที่ตาเปล่าจะสามารถมองเห็นได้ เป็นท้องฟ้ากว้างขวางไม่มีที่สิ้นสุดเหนือแผ่นดิน เมฆ และฟากฟ้า สำหรับ รอท (Roth) นั้น ครั้งแรกเขาตีความว่า อิตติ หมายถึง การทำลายไม่ได้ ความไม่พินาศ ใช้เป็นบุคลาธิษฐานของเทวีแห่งความเป็นนิรันดร์ ต่อมาเขาอธิบายว่า เทวีอิตติ คือความเป็นนิรันดร์ เพราะเป็นหลักคำจุนเทพกลุ่ม อาทิตย หรือ แสงสว่างในฟากฟ้าที่ไม่มีใครทำลายได้ อย่างไรก็ตาม เขาได้เขียนอธิบายไว้ในพจนานุกรมเซนต์ ปีเตอร์สเบิร์ก (St. Petersburg Dictionary) ว่า อิตติ คือ บุคลาธิษฐานของความกว้างขวางอันไม่มีที่สิ้นสุดของสวรรค์ ตรงกันข้ามกับโลกที่มีขอบเขตจำกัด พิสเชล (Pischel) เชื่อว่า อิตติ หมายถึงโลก ซึ่ง ฮาร์ดี้ (Hardy) ก็มีความเห็นเช่นนี้เหมือนกัน โคลิเน็ต (Colinet) พิจารณาเห็นว่า อิตติ เป็นเพศหญิงที่เป็นคู่ของ เทยาส คัมภีร์ไนฆันฏกะ (Nāighantuka) อธิบายว่า อิตติ มีความหมายเดียวกันกับคำว่า ปฤติวี (โลก) วาจุ (คำพูด) โค (แม่วัว) และอยู่ในรูปของทวันทวสมาสในคำว่า พุยาวาปฤติวี (สวรรค์และโลก)

²⁷ Sir Monier Monier-Williams, A Sanskrit English Dictionary (London : Oxford at the Clarendon Press, 1981), p. 137.

²⁸ Ibid., p. 18.

ยาสกะ (Yāska) อธิบายว่า อิติ เป็น เทพมารกาผู้ทรงพลัง²⁹

สรุปได้ว่า อิติ เป็นบุคลาธิษฐานของความกว้างขวางหาขอบเขตมิได้ หรือไม่มีที่สิ้นสุด และเป็นนิรันดร์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อิติ หมายถึง ห้วงอากาศอันกว้างขวางหาขอบเขตมิได้ เป็นเรื่องของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอย่างธรรมดา เมื่อดวงอาทิตย์เกิดอยู่ในห้วงอากาศอันกว้างใหญ่ไพศาล กวีอินเดียบโบราณก็สมมุติให้ห้วงอากาศเป็นแม่ คือ พระอิติ และพระอาทิตย์เป็นลูกของนาง

บทสวดต่าง ๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์ฤคเวท เป็นบทสวดที่ฤๅษีหลายท่านไ้รจนาขึ้นเพื่อสวดอ้อนวอนขอพรจากเทพเจ้า ลักษณะของบทสวดเป็นบท ๆ ไม่ต่อเนื่องกัน อยู่กับความต้องการของฤๅษีผู้รจนาพระเวท นอกจากนี้ระยะเวลาในการแต่งก็ไม่ได้อยู่ในช่วงเดียวกัน ทั้งนี้ลักษณะของเทพแต่ละองค์จึงไม่อาจกำหนดตายตัวแน่นอน แม้จำนวนคณะเทพอาทิตย์ก็กล่าวแตกต่างกันออกไป คัมภีร์ฤคเวทมนทลที่ 2 สุกตะที่ 27 มंत्रะที่ 1 ไ้ระบุถึงรายนามคณะเทพอาทิตย์ว่ามี 6 องค์ ทั้งข้อความที่ว่า "ตลอดเวลา ข้าฯ ย่อมบวงสรวงด้วยเนยใสเหล่านี้จากทัพที่ถวายเป็นแก่เทพกลุ่มอาทิตย์ ผู้เป็นราชา ขอพระมิตร พระอรยมัน พระภค พระวรณ พระทักษะ และพระอังสะ ผู้มีธรรมชาติอันเปี่ยมด้วยพลังจงสกับทรับฟังเราเถิด"³⁰ คัมภีร์ฤคเวท มนทลที่ 9 สุกตะที่ 114 มंत्रะที่ 3 ระบุว่าคณะเทพอาทิตย์มี 7 องค์ แกมไ้ระบุนาม³¹ ฤคเวทมนทลที่ 10 สุกตะที่ 72 มंत्रะที่ 8 ระบุว่า คณะเทพอาทิตย์มี 8 องค์ โภยเพิ่มองค์ที่ 8 คือพระมารตาณะ³² เข้าไปด้วยโดยไม่ไ้ระบุนามของโอรสทั้ง 7

²⁹ Macdonell, Vedic Mythology, p. 123.

³⁰ imā gira ādityebhyo ghṛtasnuḥ sanādrājabhyo juhvā juhomi /
srnotu mitro aryamā bhago nastuvijāto varuṇo dakṣo aṃśah //

³¹ devā ādityā ye sapta tebhīḥ somābhi rakṣa na
imdrāyemdo pari srava //

³² คำว่า mārtānda (มารุตาณฺฑ) ประกอบด้วยคำว่า māta (มาจาก mṛta = ตาย) และ anda = ไข่ รวมความแปลว่า ไข่ที่ตายแล้ว (Monier-Williams, A Sanskrit English Dictionary, p. 813).

ทั้งข้อความที่ว่า "โอรสผู้เกิดจากร่างของพระอาทิตย์มี 8 องค์ พระเทวีเสด็จไปสู่
หวยเทพพร้อมด้วยโอรสทั้งเจ็ด และถึงพระมารดาทงะไว้เบื้องหลัง"³³

สำหรับบทสวดฤคเวทมนต์ สายณะ (Sāyana) ผู้เป็นอรรถดดาจารย์
เขียนอรรถดดาอธิบายคัมภีร์ฤคเวทสันนิษฐาน ขยายความว่า

โอรสทั้ง 8 องค์อันมีพระมิตรและองค์อื่น ๆ ที่เหลือส่วนกำเนิดจากร่างของ
พระอาทิตย์ พรานหมณย์อหฺวรายุ โคมอกหรือโอรสทั้งแปดองค์ของพระอาทิตย์ไว้ดังนี้
พระมิตร พระวรุณ พระชakra พระอรุณมัน พระอังษะ พระภคยะ พระวิวิสวัก
และพระอาทิตย์ คณะเทพอาทิตย์นี้โค่นกำเนิดจากการที่พระอาทิตย์โค่นเสวยเครื่อง
บวงสรวงที่เหลือ เมื่อเสวยแล้วพระเทวีโค่นจักรกรรภและโค่นโทกำเนิดเทพกลุ่ม
อาทิตย์ 4 องค์ ทอมาพระเทวีโค่นเสวยครั้งที่ 2 และครั้งต่อไป ขอความ
เหล่านี้อธิบายถึงการเกิดขึ้นของคณะเทพอาทิตย์ทั้ง 8 องค์³⁴

33

RV.X.72.8

as̥tau putraso aditer ye jātaḥ tanvaḥ pari /
devān upa prāit saptabhiḥ para mārtāṇḍam āsyat //

34

F. Max Müller, Rig-Veda-Samhitā (London : Oxford
University Press Warehouse, amen corner, 1892), Vol. IV., p.225.

as̥tau putrasaḥ putrā mitrādayo 'diter bhavanti /
ye adites tanvas pari sarīrāj jātaḥ utpannāḥ / aditer
as̥ta-putrā adhvaryava-brāhmaṇe pariganitāḥ / tathā hi /
tān anukramisyāmo mitrasca varuṇasca dhātāca aryamāca aṁsasca
bhagasca vivasvān ādityas̥ceti / tathā tatraīva pradesāntare
aditim prastutya āmnātam tasyā uccheṣānam adadhū tat prās̥nāt /
sā reto 'dhatta tasyāi catvāra ādityā ajāyanta sā dvitīyam
apibad ityādīnā as̥tānām ādityānām utpattir varṇitā /

และพระวิวัสวัต³⁶ ในจำนวนนี้มีอยู่ 5 องค์ที่มีนามทรงกันภัยที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ฤคเวท มณฑลที่ 2 สุกตะที่ 27 มंत्रที่ 1 คือ พระมิตร พระวรุณ พระอรรยมัน พระภคะ และพระอังสะ ไม่มีชื่อพระทักษะ แต่มีนามเทพอีก 3 องค์เพิ่มเติม คือ พระชาฤ พระอินทร และพระวิวัสวัต นามเทพทั้ง 8 องค์นี้ทรงกันภัยในโตกกีริยะพราหมณะ (TBr.I.1.9.1)

จากคัมภีร์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าทั้งจำนวนและนามของ คณะเทพอาทิตยยังสับสนมาก แต่พอจะกล่าวได้ว่า นามเทพที่ปรากฏในคณะเทพอาทิตย อย่างเด่นชัดและแน่นอน ได้แก่ พระวรุณ พระมิตร พระอรรยมัน พระภคะ และพระอังสะ ส่วนจำนวนนั้นบรรพคัมภีร์เวทส่วนใหญ่ระบุว่า มี 8 องค์ ซึ่งองค์ที่ 8 คือพระมารคาณฑะ เป็นองค์เดียวกับพระวิวัสวัต

นอกจากกลุ่มเทพอาทิตย 8 องค์แล้ว ยังมีเทพอีกองค์หนึ่งชื่อ สุริยะ ซึ่งแม้ จะไม่ปรากฏในบัญชีรายชื่อกลุ่มเทพอาทิตยในคัมภีร์ฤคเวทหรือคัมภีร์พราหมณะเล่มใด ๆ ก็ตาม แต่ในคัมภีร์ฤคเวท (RV. I.50.13) ซึ่งเป็นบทสวดสรรเสริญเทพสุริยะทั้งสุกตะ กัชคฺคาเรียก สุริยะ ว่า อาทิตย และระบุว่าพระองค์ทรงเป็นโอรสของพระอหิติ (āditeyah) ดังข้อความต่อไปนี้ "หวยเทพผู้มีค่าควรแก่การบูชาดวงสว่าง ทรง แสงตั้งให้พระอัคนิเป็นพระสุริยะโอรสของพระอหิติในสว่างสวรค์ในกาลใด เทพทั้งคู้ บัญโจจรตลอกเวลาทรงปรากฏขึ้นในกาลนั้น และสรรพสค์ต่างก็มองคู้ทั้งสองพระองค์"³⁷ หลักฐานนี้เป็นการสรุปได้ว่า พระสุริยะ ก็คือ พระอาทิตย นั้นเอง

³⁶Te ca Tāittiriye aṣṭāu putrāso aditer ity upakramya spastam anukrāntāḥ / mitrasca varuṇasca dhātāca aryamāca aṁsusca bhagasca indrasca vivasvāms ca ete iti /

³⁷RV.X.88.11

yadedenamadadhuryajñiyāso divi devāḥ sūryamāditeyam / yadā carisṇū mithunāvabhūtāmāditprāpasyanbhuvanāni visvā //

นอกจากพระสุริยะแล้ว ยังมีเทพองค์อื่น ๆ ที่จักเข้าอยู่ในเทพกลุ่มอาทิตย์ นอกเหนือจากที่ได้อ่านมาแล้วได้แก่

พระอัคนี เป็นเทพแห่งไฟ หรือไฟบนแผ่นดินโลก คึงข้อความที่ว่า

ในที่พำนักของพระอัคนี บรรดาผู้ที่ตื่นแล้วจะจุดพระองค์ผู้ทรงเป็นเทพโบราณ ทรงเป็นมิตรในเรือนและเปี่ยมด้วยพลังใสสว่างไสวในเหยาเรือน พระองค์ทรงเป็นพระโศกของเครื่องสังเวททุกชนิด ทรงเป็นผู้ที่นำปรารถนา ทรงเป็นเจ้า ทรงความสว่างไสว และทรงเป็นมิตรที่ดีสำหรับผู้ที่แสวงหามิตร³⁸

และเมื่อพระอัคนีเป็นไฟในสวรรค์ พระองค์ก็คือ พระอาทิตย์ นั่นเอง (กฤษณาสวดฤคเวท x.88.11)

พระวิษณุ เป็นเทพที่รุ่งเรืองด้วยแสงสว่าง คึงข้อความที่ว่า

ข้าแก่พระองค์ผู้เปล่งรัศมี วันนี้ข้า ขอสรรเสริญความสว่างไสวทั้งหลายของ พระองค์ พระองค์ทรงเป็นปราชญ์และทรงพระนามว่าอรุณะ ข้า บูชออนแอกว่า ขอสรรเสริญพระองค์ผู้ทรงพลัง พระองค์ประทับอยู่ในที่ทางไกลของบรรยากาศนี้³⁹

พระวิษณุทรงมีลักษณะพิเศษประจำพระองค์ซึ่งเรียกว่า "ศุวิวิกรม" (สามก้าวของวิษณุ) อันหมายถึงทางเดินสามทางของแสงอาทิตย์ที่ส่องไปในสวรรค์ ในอากาศ และบนแผ่นดินโลก คึงข้อความที่ว่า "สามก้าวของพระองค์เปี่ยมด้วยความอ่อนโยน เป็นสามก้าวที่ผู้ใด

³⁸RV. x.91.1

sam jāgrvadbhirjaramāna idhyate dame damūnā
isayannilaspede /
visvasya hotā haviṣo vareṇyo vibhurvibhāvā
suśakhā sakhīyate //

³⁹RV. VII.100.5

pra tatte adya sipiviṣṭa nāmāryaḥ samsāmi vayunāni
vidvān /
tam tvā grṇāmi tavasamatavyānksayāmtamasya
rajasah parāke //

จะหยุดยั้งมิได้ และเป็นสามก่าวที่น่าชื่นชมยินดี ค่ายอำนาจของพระองค์ พระองค์
เพียงพระองค์เดียวเท่านั้นที่ทรงค้ำชูสิ่งทั้ง 3 ไว้คือ โลก สวรรค์ และสรรพสัตว์"⁴⁰

พระอัศวิน เป็นเทพาแปดที่มีรูปร่างหาเทอื่นใดเสมอมิได้ (subhaspati :
RV.I.34.6) เป็นเทพที่สว่างสดใส ค้ำชูความที่ว่า "ข้าแก่เทพอัศวินทั้งสอง
ผู้ทรงความสว่าง ขอพระองค์โปรดช่วยชีวิตพวกเราให้พ้นพ้นความมืด ขอพระองค์
โปรดประทานความแข็งแรงแก่พวกเราเถิด"⁴¹

อุษาเทวี เป็นเทวีแห่งรุ่งอรุณ พระองค์จะปรากฏขึ้นพร้อมกับ
แสงสว่าง ณ ขอบฟ้าเบื้องบูรพาทิศ เมื่ออุษาเทวีส่องแสงสีแดงเรื่อ ดวงอาทิตย์
สีทองก็จะฉายแสงแจ่มจ้าเหลืองอร่ามในคอนสายของวัน ค้ำชูความที่ว่า
"เหล่านักปราชญ์สรรเสริญอุษาเทวี ผู้นำเสด็จพระสุริยะด้วยบทสวดสรรเสริญทั้งหลาย
พระองค์ทรงเป็นผู้มีเส้นทางโคจรที่สว่างไสว ทรงความยิ่งใหญ่ ทรงความสม่ำเสมอ
ตามกฎฤๅษะ ทรงมีสีแดงเรื่อ และทรงความสว่าง"⁴²

พระสวิตฤ คือพระอาทิตย์สีทองที่ฉายแสงในคอนสายของวัน พระองค์จะ
เสด็จตามหลังอุษาเทวี ค้ำชูความที่ว่า "พระสวิตฤผู้เป็นปราชญ์ทรงกำหนดคสรรทรูป
และทรงนำสิ่งค้ำชูมาประทานแก่สัตว์สองเท้าและสี่เท้า พระสวิตฤผู้ประเสริฐสุด

⁴⁰RV. I.154.4

yasya trī pūrṇā madhunā padānyakṣīyamānā
svadhayā madanti /
ya u tridhātu pṛthivīmuta dyāmeko dādharma
bhuvanāni visva //

⁴¹RV. I.46.6

yā nah pīparadaśvinā jyotiṣmatī tamastiraḥ /
tāmasme rāsathāmisam //

⁴²RV. v.80.1

dyutadyamānam brhatīmṛtena ṛtāvarīmaruṇapsum vibhātīm /
devīmuśasam svarāvahantīm prati viprāso matibhirjaramte //

ทรงส่องแสงตลอดฟากฟ้า ทรงส่องแสงตามอุษาเทวี"⁴³

พระปฐมัน คือพระอาทิตย์ที่ฉายแสงตามเส้นทางโคจรของพระสวิตฤ ซึ่งหมายถึงยามเที่ยงวันจนถึงบ่ายคล้อย พระองค์ได้รับความเคารพบูชาจากคนทั้งหลาย ให้เป็นผู้สอดส่องคุ้มครองดูแลดวงสัตว์เลี้ยงให้ปลอดภัย ดังข้อความที่ว่า

พระสวิตฤทรงมีพระเกศาสีทอง มีรัศมีแห่งพระสุริยะ เสด็จขึ้นทางทิศตะวันออก และทรงแสงสว่างอันเป็นนิรันดร์ พระปฐมันผู้ทรงเป็นปราชญ์ เสด็จไปในเส้นทางโคจรของพระองค์ ทรงสำรวจตรวจตราและทรงเป็นผู้คุ้มครองสรรพสัตว์"⁴⁴

พระทวิษฏฤ เป็นเทพที่มีความสว่างสดใส คัมภีร์ฤคเวท มณฑลที่ 2 สูกะที่ 1 มंत्रะที่ 5 กล่าวว่า พระองค์ทรงเป็นพระอัคนิ ดังข้อความที่ว่า "ข้าแต่พระอัคนิ พระองค์ทรงเป็นพระทวิษฏฤผู้ประทานพลังอันยิ่งใหญ่แก่ผู้เคารพบูชา พระองค์ทรงมีเทพธิดาแวดล้อมและทรงมีพลังของพระนิทรผู้เป็นพระญาติ"⁴⁵

ข้อสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับจำนวนเทพแห่งแสงสว่างทั้งที่เป็นเทพกลุ่มอาทิตย์ และที่ไม่ได้อยู่ในเทพกลุ่มอาทิตย์ คือ ฤๅษีผู้รจนาพระเวทไม่เพียงแต่จะอธิบายถึงดวงอาทิตย์ที่ให้แสงสว่างในเวลากลางวันเท่านั้น หากแต่ยังได้อธิบายถึงการปรากฏ

⁴³RV. V.81.2

visvā rūpāni prati mumcate kaviḥ prāsavīdbhadram
dvipade catuṣpade /
vi nākamakhyatsavitā vareṇyo'nuprayāṇamuṣaso vi rājati //

⁴⁴RV. X.139.1

sūryarasmirharikesaḥ purastātsavitā jyotisudayāṃ ajasraṃ /
tasya pūṣā prasave yāti vidvāntsampāśyanvisvā
bhuvanāni gopāḥ //

⁴⁵RV. II.1.5

tvamagne tvaṣṭā vidhate suvīryaṃ tava gnāvo
mitramahaḥ sajātyaṃ /

และการโคจรของดวงอาทิตย์เป็นช่วง ๆ ต่อเนื่องกันในวันหนึ่ง ๆ อย่างละเอียด ลึกซึ้งและแนบเนียน ซึ่งแสดงออกมาในลักษณะของจำนวนเทพหลายองค์นั่นเอง

นอกจากเทพที่ให้แสงสว่างในเวลากลางวันแล้ว ยังมีเทพอีกกลุ่มหนึ่งทำหน้าที่ให้แสงสว่างในเวลากลางคืน นั่นคือ ดวงจันทร์ และดวงดาว

คัมภีร์ฤคเวท มณฑลที่ 1 สุกตะที่ 25 มंत्रะที่ 8 กล่าวว่า จันทรเทพมีทั้งหมด 12 องค์ ต่อมาภายหลังเพิ่มเข้ามาอีกองค์หนึ่ง ดังข้อความต่อไปนี้ "ข้าแต่ทเวะ พระจันทร์ 12 องค์ ผู้ทรงพรคยอมมีลูกหลาน ข้าแต่ทเวะ พระจันทร์ นั้นยอมบังเกิดขึ้นอีก 1 องค์ในภายหลัง"⁴⁶ กริฟฟิธ (Griffith) ใค้อธิบายคัมภีร์ฤคเวทนี้ว่า พระจันทร์ 12 องค์ก็คือเคียน 12 เคียน ส่วนลูกหลานก็คือวันทั้งหลายนั่นเอง สำหรับพระจันทร์ที่เกิดขึ้นภายหลังอีก 1 องค์เป็นองค์ที่ 13 นั่นก็คือ เคียนที่เพิ่มขึ้น 1 เคียนของปีที่นับทางจันทรคติและสุริยคติรวมกัน (Griffith 1973 : 15)

ข้อที่น่าสังเกต จำนวนพระจันทร์ 12 องค์ซึ่งต่อมาเพิ่มขึ้นอีก 1 องค์นั้น แสดงให้เห็นว่า ฤคยูรjanaพระเวทมีความรู้ทางวิชาการดาราศาสตร์เป็นอย่างดี

ดวงดาวที่ปรากฏสว่างกลางท้องฟ้าในเวลาค่ำคืนนั้น ไม่ปรากฏชื่อว่า เทพแห่งดวงดาวคือเทพองค์ใด สายณะอธิบายคัมภีร์ฤคเวท มณฑลที่ 1 สุกตะที่ 83 มंत्रะที่ 3 ไว้ว่า "พระมิตรเป็นเทพผู้สถิตในเวลากลางวัน วรรณคดีพระเวท กล่าวว่า กลางวันเป็นของพระมิตร" และ "พระวรุณ มาจากรากศัพท์ว่า วฤ แปลว่า ปกคลุม พระวรุณทรงมีคนชั่วควยบวงบาศ และเป็นเทพผู้ปกครองราตรี วรรณคดี

⁴⁶ RV. I.25.8

deva māsah dhr̥ta-vratah dvādaśa prajā-vatah /
deva yah upa-jāyate //

พระเวทกล่าวว่า กลางคืนเป็นของพระวรุณ⁴⁷

สายณะ อธิบายข้อความในสุกตะนี้ มंत्रะที่ 1 ว่า พระอาทิตย์ยามอัสดงคค คือพระวรุณ ซึ่งการจากไปของพระองค์ได้ก่อให้เกิดรัตติกาล⁴⁸ และพระวรุณเป็นผู้ให้ ที่หักกิ่งแกมไม้ทั่วโลกทั้งหลาย หลังจากเวลาอาทิตย์อัสดงคค พระองค์เป็นผู้ดูแลยาม ราตรี (RV. II.38.8)⁴⁹ คัมภีร์อถรรพเวท (AV. XIII.3.13) กล่าวว่า พระอัคนีเป็นพระวรุณในยามเย็น ทรงเป็นหูของพระวรุณลงมาจากสวรรค์ ข้ามโลก และทอดพระเนตรโลกด้วยเนตรนับพัน เนตรนับพันนี้คือดวงคาวานั่นเอง

สรุปได้ว่า ดวงดาวในฟากฟ้าก็คือดวงตาของพระวรุณ

จากข้อมูลทั้งหมดที่กล่าวมา พอจะสรุปได้ว่า เทพแห่งแสงสว่างในวรรณคดี สมัยพระเวทรวมทั้งสิ้นมี 18 องค์ ซึ่งแบ่งออกเป็นเทพกลุ่มอาทิตย์ 10 องค์ ได้แก่ พระวรุณ (Varuna) พระมิตร (Mitra) พระอรรยมัน (Aryaman) พระภคะ (Bhaga) พระอังสะ (Amsa) พระทักษะ (Daksa) พระมารตาณพะ (Mārtāṇḍa) พระชาทฤ (Dhātṛ) พระอินทร์ (Indra) และพระวีวัสวัต (Vivasvat) และเทพที่มีอยู่ในกลุ่มเทพอาทิตย์ แต่เป็นเทพที่ให้แสงสว่างเช่นเดียวกับ

⁴⁷ aharabhimāninaṃ devam / maitraṃ vai ahur iti
sruteḥ...vr̥noti / pāpakṛtaḥ svakīyāiḥ pāsair āvr̥noti iti
rātryabhimānidevo varunaḥ / sr̥yate ca vāruṇī rātrir iti /

⁴⁸ astam gacchan sūryaḥ eva varunaḥ ity ucyate /
sa hi sva-gamanena rātrir janayati //

⁴⁹ yoniṃ sthānaṃ nimisi nimeṣe savitur astasamaye sati
visramāṛthaṃ prānibhyaḥ prayacati / varunasya rātrir
nirvāhakatvat.

เทพกลุ่มอาทิตย์อีก 8 องค์ได้แก่ พระสุริยะ (Sūrya) พระวิษณุ (Viṣṇu)
พระอัศวิน (Aśvin) อุษาเทวี (Uṣas) พระสวิตฤ (Savitṛ) พระปุษัน (Pūṣan)
พระทวิษฏฤ (Tvastṛ) และพระอัคนิ (Agni) เทพแห่งแสงสว่างในเวลากลางวัน
ได้แก่ พระจันทร์ (Candramas) และดวงดาว (Rkṣa)

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย